

Rajavartio-osasto
Hallitusneuvos Sanna Palo

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HE 214/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rajavartiolain muuttamisesta

Hallituksen esityksen tavoitteena on tehostaa rajavyyhykkeelle rakennettaviin pysyviin esteisiin liittyvää korvausmenettelyä. Tavoitteena on myös varmistaa, että maa- ja vesialueiden omistajille ja haltijoille suoritettavat korvaukset arvioidaan luotettavasti, oikeasisältöisesti, tasapuolisesti ja kustannustehokkaasti. Muutokset vahvistaisivat omaisuuden suojan toteutumista.

Lakimuutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.2025.

Tausta

Rajavyyhykkeelle rakennettavia esteitä koskeva sääntely uudistettiin 15.7.2022 voimaan tulleella rajavartiolain (578/2005) muutoksella (laki 698/2022, HE 94/2022 vp). Rajavartiolakiin lisättiin tuolloin muun ohella täydentävät säännökset esteiden rakentamisesta rajavyyhykkeelle. Uusi sääntely mahdollistaa itärajan esteaidan rakentamisen ja erilaisten siihen liittyvien rakennus- ja raivaustöiden tekemisen.

Lainsäädännön voimaantulon jälkeen on havaittu, että Maanmittauslaitoksen asiantuntemus on korvauskysymyksissä tarpeen itärajan esteaidan rakentamisen edetessä. Rajavartiolaitoksella ei ole sellaista kiinteistöasioiden erityisasiantuntemusta, jota korvauskysymysten ratkaiseminen edellyttää. Esteaitaa tullaan rakentamaan myös arvoltaan vaikeammin määritettäville alueille ja suuremmille aluekokonaisuuksille, joihin sisältyy lukuisia erityyppisiä maa- ja vesialueita. On tärkeää, että korvaukset arvioidaan luotettavasti, oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti kaikissa tapauksissa.

Esityksen taustalla on lisäksi Maanmittauslaitoksen 7.12.2022 ja 5.2.2024 sisäministeriölle tekemät esitykset sääntelyn muuttamiseksi.

Itärajan esteaidan rakentaminen

Rajavartiolaitos on vuonna 2023 aloittanut itärajan esteaidan rakentamisen. Esteaita on aidan (rajavartiolain 50 §), sen viereisen tien ja puustosta vapaan aukon (rajavartiolain 50 a §) sekä teknisen valvontajärjestelmän (rajavartiolain 29 d §) muodostama kokonaisuus.

Imatran Pelkolaan rakennettiin aluksi noin kolmen kilometrin pituinen pilottiaita, ja vuosien 2024–2026 aikana esteaitaa rakennetaan noin 70 kilometriä rajanylityspaikoille ja niiden lähialueille. Esteaitaa on tarkoitus rakentaa kokonaisuudessaan noin 200 kilometriä. Pääosa siitä tulee sijoittumaan Suomen kaakkoisrajalle, joka on rajojen valvonnan painopistealuetta. Suomen itäraja

on noin 1 300 kilometriä pitkä, eikä esteitä ole tarkoituksenmukaista rakentaa koko rajan pituudelle.

Alueella, johon esteitä rakennetaan, sijaitsee sekä yksityisten että valtiollisten toimijoiden omistamia kiinteistöjä. Alueella on noin 700 kiinteistöä ja noin 950 maa- tai vesialueen omistajaa ja haltijaa. Suunnitellun esteaidan rakentaminen kestää kolmesta neljään vuotta, joten esteaidan on tarkoitus valmistua vuonna 2026.

Esteitahankkeen kohdealueilla puustoa on tähän mennessä poistettu yli 120 kilometrin matkalta. Esteaidan rakentaminen on käynnissä Virolahden ja Kuusamon välillä yli kymmenellä kohdealueella laajentuen kesän tullen huomattavasti aina Lappiin saakka. Ensimmäiset kohdealueet valmistuvat suunnitelmien mukaan kevään 2025 kuluessa ja useita kohdealueita valmistuu vuoden 2025 loppuun mennessä. Suunnitelmien mukaan korvaukset maa- ja vesialueiden omistajille tai haltijoille määritellään ja maksetaan kohdealueittain rakentamisen päättyttyä.

Ehdotetut muutokset

Esityksessä ehdotetaan, että jatkossa Maanmittauslaitoksen toimitusinsinöörin johtama lunastustoimikunta päättäisi lunastuslain mukaisessa menettelyssä korvauksista, jotka maksetaan maa- ja vesialueiden omistajille tai haltijoille rajavyöhykkeelle rakennettavien pysyvien esteiden aiheuttamasta vahingosta ja haitasta. Myös lunastuslain mukaiset korvausperusteet tulisivat sovellettaviksi. Nykyisin korvauksista päättää Rajavartiolaitos rajavartiolain perusteella.

Tarkoituksena on, että pysyviä esteitä rakennettaessa kaikki samaan kokonaisuuteen liittyvät korvauskysymykset ratkaistaisiin yhdellä kertaa samassa menettelyssä. Edellä todetusti itärajan esteitä koostuu rajavartiolain 50 §:ssä tarkoitettusta esteestä, rajavartiolain 50 a §:ssä tarkoitettusta tiestä ja rajavartiolain 29 d §:ssä tarkoitetuista teknisen valvonnan laitteista. Näin ollen lunastustoimikunta päättäisi lunastuslain mukaisesti myös korvauksista, jotka maksetaan pysyviin esteisiin välittömästi liittyvien muiden rakennus- ja raivaustöiden ja teknisen valvonnan laitteiston asettamisen aiheuttamasta vahingosta ja haitasta. Mainittuja muita rakennus- ja raivaustöitä voi olla esimerkiksi pysyvään esteeseen liittyvien teiden rakentaminen taikka puuston raivaaminen pysyvän esteen tieltä.

Lunastustoimituksessa varmistetaan maa- ja vesialueiden omistajien ja haltijoiden tasapuolinen kohtelu, kuullaan osapuolia ennen korvauksen määrittämistä ja huolehditaan lunastuslain edellyttämän korvaustason toteutumisesta. Lunastusmenettelyn soveltaminen varmistaisi, että itärajan esteitahankkeeseen liittyvät maa- ja vesialueiden omistajille ja haltijoille maksettavat korvaukset määritellään yhtenäisin perustein, oikeusvarmasti ja kustannustehokkaasti.

Ehdotettujen muutosten myötä Rajavartiolaitos ei enää jatkossa tekisi pysyviin esteisiin liittyviä korvauspäätöksiä. Rajavartiolaitos tekisi kuitenkin edelleen pysyvien esteiden rakentamista koskevat päätökset ja toimisi korvausten maksajana, kuten nykyisin. Lisäksi ehdotettujen muutosten jälkeen korvauspäätökseen voisi hakea muutosta hallinto-oikeuden sijasta maa-oikeudesta, jolla on kiinteistöasioita koskevaa erityisasiantuntemusta.

Esityksessä ehdotetut muutokset koskevat ainoastaan rakennus- ja raivaustöihin liittyvää korvausmenettelyä, eikä esityksessä ehdoteta muutoksia maa- ja vesialueiden omistajien ja haltijoiden velvollisuuteen sallia rajavyöhykkeellä erilaiset rakennus- ja raivaustyöt. Tässä ehdotetut muutokset eivät myöskään arvioiden mukaan vaikuttaisi korvausten suuruuteen.

Ehdotetut muutokset koskevat ainoastaan pysyviin esteisiin liittyvien korvauskysymysten ratkaisemista, joten lunastuslakia ei sovellettaisi tilapäisten esteiden kohdalla. Lunastusmenettely olisi tähän tarkoitukseen tarpeettoman raskas ottaen huomioon, että tilapäisten esteiden kohdalla kyse on merkittävästi pienimuotoisemmista rakennus- ja raivaustöistä ja luonteeltaan väliaikaisesta haitasta. Rajavartiolaitos päättäisi myös jatkossa korvauksista, jotka maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle suoritettaisiin tilapäisestä esteestä aiheutuvasta vahingosta ja haitasta.